

Ajalehes Päevaleht ilmunud Soriküla kooliõpetaja Juhan Järveri ülevaade eesti asundustest Põhja-Kaukaasias. Kuban: Eesti-Maruhha, Soriküla, Livoonia. Lühike asunduste tekkimise ajalugu: eesti väljarändajate tulek Kaukaasiasse. Allmäe asundus. Eestlaste (150 peret) asumine Maruhhasse ja Sorikülla. Raskused nende külade asutamisel. Enamiku elanike lahkumine. Uute elanike saabumine. Elanike arv 1909 Sorikülas 45 peret (200 inimest), Eesti-Maruhhas 35 peret (160 inimest). Tegevusala: karjapidamine, heinategu ja maade juurderentimine. Koduloomad. Maaolud. Vene-Maruhha küla tekkimine. Eesti-Maruhha ja Soriküla koolid ja õpetajad. Laulukoorid. Soriküla näitering ja raamatukogu. Lähimad raudteejaamad. Kliima. Livoonia asukoht ja olud. Tegevusalad: põllupidamine (nisu, mais, päevalilled). Teise koolmeistri juurdepalkamine Livoonias. Livoonia kliima. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Päevaleht (nr. 32), 9. veebruar 1909, lk. 3

Kubanimaa Eesti asundused.

J. Järwer.

Kubanimaal on kolm Eesti asundust: Liwonia, Husso-Kardonika ja Eesti-Maruha. Nad kõik on Batalpaschinski jaoskonnas. Husso-Kardonika ja Eesti-Maruha asuvad selle jaoskonna lõunapoolsel serwal, üksteise ligidal. Liwonia on neist põhjaõhtu pool. Husso-Kardonika ja Eesti-Maruha on niihästi oma asumise ajaloo, kui ka elutingimiste poolest täieste ühetaolised, sellepärast räägime neist kahest enne ühekorraga, pärast pajatame Liwoniast.

See oli wististe aastal 1965. wõi 1866., kui esimesed väljarändajad eestlased Kaukaasiasse maad otsima ilmusiwad. Neid paigutati Stawropoli kubermangu elama. Nõnda tekkis Allmäe asundus. Maa oli hea, kuid mets puudus täieste ja wesi oli soolane. Ka külmtõbi pidas lõikust. Eestlased ei jõudnud selle kõigega ära harjuda; nad pidasiwad nõu endile paremat paika otsida. Sellepärast läkitasiwad nad omad saadikud Kaukasiasse walitsuse juurde palwega: „Andke meile maad, kus metsa ja wett on!” Walitsus kuulis nende palwet ja neile anti luba Kubanimaa serwale Kaukasiasse mäeselja eelmägestikku elama asuda.

Sadawiiskümmend peret lahkusiwad Allmäelt ja asusiwad uude elupaika, kus karastawat hallikate ja lumemägede wett ning metsa küllalt oli. Igale perele mõõdeti 15 dess. maad kätte, 100 peret asusiwad Maruha jõe kaldale — 50 peret Husso-Kardonika jõe kaldale; ja nõnda tekkisiwadki Husso-Kardonika ja Eesti-Maruha asundused, mis üksteisest ainult suure mäeselja läbi lahutatud, ja millede wahet kõigest 6 wersta on.

Suurte raskustega asuti elama. Hädawaewalt saadi hurtsik üles teha ja lehma ning hobune muretseda. Ei olnud seemet külwamiseks ega leiba kõhutaitmiseks. Käidi väljaspool küla kasakate stanitsades — 50—100 wersta kaugusel — töö, et elu alal hoida ja midagi teiseks aastaks mahakülwamiseks muretseda. Tuli teine aasta — rahe rikkus külwi! Jällegi nälg majas. Tatarlane warastas lehma, wiis poolwägise hobuse käest. Mis pidi waene asunik tege-ma? Ei muud kui otsis jällegi paremat paika. Eesti-Maruha ja Husso-Kardonika külad sulasiwad kokku: 150 perekonna asemele jäiwad waewalt ainult 20 perekonda.

Need wäsimata wõitlejad, keda ei rahe rõhumine ega tatarlaste wägiwald ei jõudnud eemale tõrjuda. Ja nad asusiwad elama! Aegamööda tuli teisi kodumaalt juurde ja praegu on Husso-Kardonikas 45 peret ning Eesti-Marugas 35 peret. Esimeses külas on elanikka üle 200, teises — 160 ümber. Põlluhari-mine, milleks mägised maad kõlbmata, on sootuks ära jäänud; selle aset täidab karjapidamine. Keskmisel peremehel on 8—10 lüpsilehma (mullikad, lambad, sead weel peale selle) ja 2—4 hobust. Aastane sissetulek wõist on 200—300 rubla; loomade müügist 150—200 rbl. Peatöö on heinategemine. Selleks tarwitatakse juba niitmisemasinaid. Paljudel on ka koorelahutajad. Wiimasel ajal on heinamaast puudus, sest waheajal, kui külad vähemaks jäiwad, asutasiwad wäike-wenelased Eesti-Maruha ligidale Wene-Maruha küla ja palju Eesti asunduste maad anti nende kätte, mille tagajärjel praegu Husso-Kardonikas iga tööjõulise meesterahwa kohta umbes 8 dess. maad tuleb arwata. Eesti-Marugas weel vähem — ainult 5 dess. Maa on üleüldiselt küla omandus. Heinamaa jagatakse igal kewadel loosi läbi ära, kuna karjamaa terve küla tarwitamiseks jääb. Et oma heinamaast ei jätku, sellepärast renditakse seda weel naabruses olewa stanitsa kasakate käest. Kõik töö tehakse oma jõuga, wõõraid teenrid ei tarwitata. Iga poeg, kes naise wõtab, lahkub isamajast ja asutab omale ise elamise. — Üleüldse peab ütleva, et siinsed elanikud kaunis jõukalt elawad. Söowad hästi ja käiwad korrapäraliselt riides. Ja et siin enam ühetaolsus walitseb, siis ei ole siin wäga rikast ega wäga waest. Kummagis asunduses on oma kool olemas, mis juba 8 aastat töötab. Mõlemale koolile antakse kooliõpetajate palkadeks kroonu poolt aastas 360 rubla abiraha. Praegu on Eesti-Marugas A. Kõiw ja Husso-Kardonikas J. Järwer ametis. Kummagis külas on oma laulukoor olemas ja Husso-Kardonikas peale selle weel näiteseltskond, mis möödaläinud sügisel kohaliku kooliõpetaja eestwõttel asutati ja juba kaks korda awalikult ette on astunud. Ka wäikene Eesti keelne raamatukogu on Husso-Kardonikas, millest rahwale raamatuid maksuta lugeda antakse. Mõlematele asutustele lähem raudteejaam on Newinnomõskaja, Wladikawkasi raudteel, kuhu tubliste üle 100 wersta maad saab. Kliima on terwisele hea; haigeksjäämisi tuleb wäga wähe ette. Suwel jahutab lumemägede tuul õhku, nõnda et ööseti päris jahe on. Talwel ei pease kõle põhja-hommiku tuul, mis lagedal maal mässab, meid mitte tülitama, sest mäed kaitswad meid.

Kolmas Eesti asundus Kubanimaal on, nagu eespool nimetatud, Liwonia. Ta on esimestest kahest külast üle saja wersta eemal, ja seisab lagedal maal. Sellepärast on ka seal elutingimised palju teisemad, kui esimese kahes. Et maa hea põllumaa on, siis elab talurahwas seal ainult põllupidamisest. Külwatakse nisu, maisi ja päewalillesid. Päewalillede tegemine wõtab wiimasel ajal õige suurt hoogu, sest et nende seemned kaunis hinnas on ja et nad tubliste sisse annawad. Maa on seal päriseks ostetud. Kuid siin pole enam niisugust ühetaolisust olemas, nagu esimeses kahes asunduses nägime, sest seal asub just 50 dess. omaniku kõrwal 5 dess. omanik. Küla on mõne aasta pärast asutatud kui esimesed kaks küla. Et siin elutingimised paremad on, kui esimeses kahes külas, siis on ka elanikud jõukamad. Külas töötab pikemat aega ka juba kool. Paari aasta eest pandi ka teine kooliõpetaja ametisse ja seega on nüüd neid kaks. Esimene peetakse küla poolt ülewal ja täidab ka köstri kohuseid; teine saab oma palga kroonu poolt. Liwonia on neist kolmest Kubanimaal olevatest Eesti asundustest kõige suurem. Temas on umbes 350 hinge. Et Liwonia lagedal asub, siis on kliima terwisele seal palju pahem, kui Husso-Kardonikas ja Eesti-Maruhas. Suwi on palawam ja talwel möllawad suured tormid. Ligem raudteejaam Liwoniast on Bogoslowka, mis 25 wersta asundusest eemal on.